

DEN SYDSVENSKA SOM-UNDERSÖKNINGEN 2015¹

KLARA BOVÉ

SOM-institutet genomförde under hösten 2015 för 6:e året en regional frågeundersökning med syfte att kartlägga skåningarnas vanor och attityder på ett flertal områden med fokus på (S)amhälle, (O)pinion och (M)edier. Parallellt under hösten 2015 genomfördes den 30:e nationella SOM-undersökningen och den 24:e regionala undersökningen i Västsverige. SOM-institutet drivs i samarbete mellan Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) och Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.

Den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 skickades till två obundna slumpmässiga urval om totalt 8 000 personer. Urval 1 (fortsättningsvis refererad till som Skåne-I) skickades till 4 000 personer i åldrarna 16–85 år och urval 2 (fortsättningsvis refererad till som Skåne-II) skickades till 4 000 personer i åldrarna 16–29 år. Det var andra gången i ordningen som, vid sidan av den ordinarie SOM-undersökningen i Skåne, en motsvarande undersökning gjordes till ett förstärkt ungdomsurval. Data samlades in framförallt genom svar på postala enkäter, men möjlighet att svara på webben erbjöds också. Pappersenkäten erbjöds endast på svenska medan det vid svar på webben gavs möjlighet att svara på svenska eller engelska. Föreliggande kapitel presenterar undersökningens genomförande och beskriver olika aspekter av undersökningsåret 2015/2016 i detalj.

Undersökningens uppläggning

2015 fick 8 000 personer mellan 16 och 85 år folkbokförda i Skåne kommun möjlighet att medverka i den sydsvenska SOM-undersökningen. Undersökningens upplägg är liknande tidigare år och med parallella undersökningar, dock har åldersintervallen och urvalskriterier varierat något över tid. Tabell 1 visar på dessa variationer. Sedan 2011 har geografiskt urvalsområde, urvalsmetod och åldersintervall varit identiskt. Urvalet beställs från skatteverkets registertjänst Navet kort tid innan enkäten skall skickas ut. Urvalet är ett obundet slumpmässigt urval (OSU) och samordnas negativt med SOM-institutets nationella undersökningar för att ingen skall få två undersökningar från SOM-institutet under samma undersökningsår. Utskick, insamling och inskanning av inkomna svar sköttes i samband med 2015 års undersökningar av undersökningsföretaget Kinnmark Information AB.

Tabell 1 Den sydsvenska SOM-undersökningens uppläggning 2001–2015²

År	Urvalsmetod	Antal formulär	Total urvalsstorlek	Medborgarskap	Åldrar
2001	Systematiskt sannolikhetsurval	1	3 200	Både sv. & utl.	15–85 år
2004	"	"	6 000	Både sv. & utl.	"
2006	"	"	"	"	"
2008	"	"	"	"	"
2011	"	"	3 000	"	16–85 år
			3 000	"	16–29 år
2015	"	"	4 000	"	16–85 år
			4 000	"	16–29 år

Formulär

Den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 bestod av 61 frågor fördelade på 15 sidor i pappersenkäten. Frågorna utformades av SOM-institutet i samråd med samverkanspartners. Frågorna var av olika karaktär och indelade i nio underrubriker som exempelvis lokala nyheter, trafik och kommunikationer och att leva och bo i Skåne. Flertalet frågor har ställts tidigare år och svaren bidrar till att bibehålla tidsserier som byggts upp i de tidigare undersökningarna i Skåne. Frågorna i undersökningen fokuserar speciellt på områden som är aktuella på regional nivå så som offentlig service och trafikvanor. De flesta frågorna besvaras genom att sätta ett kryss i en ruta som motsvarar ett fast svarsalternativ. Ett mindre antal frågor gav respondenterna möjlighet att själva skriva ut sitt svar i fritext. Svaren kodades sedan manuellt enligt ett schema av en grupp kodare på SOM-institutet.³ Sist i formuläret ställdes ett antal frågor om respondentens bakgrund och boendesituation. Respondenterna gavs även möjligheten att svara på enkäten digitalt där den även kunde besvaras på engelska. Webbformuläret framställdes av SOM-institutet i webbverktyget Qualtrics. Utformningen av frågorna var identiska i pappers- och webbenkäten men av layoutmässiga skäl innehöll webbenkäten fler sidbrytningar. Frågor som respondenten eventuellt instrueras att hoppa över i pappersenkäten doldes automatiskt i webbversionen. Det elektroniska formuläret är främst framtaget för att besvaras på en dator eller enhet med en stor skärm och ytterliga layoutmässiga skillnader kan förekomma om respondenten besvarar enkäten på till exempel en mobiltelefon.

Fältarbete

De sydsvenska SOM-undersökningarna har huvudsakligen följt samma upplägg samtliga år och kontinuiteten är viktig för att få fram jämförbara resultat. För att

möta utmaningar så som en fallande svarsfrekvens bland yngre och en ökad grad av digitalisering i samhället utförs ibland experiment som syftar till att undersöka vilka insatser som har effekt. I den västsvenska SOM-undersökningen 2014 undersöktes effekterna av att erbjuda respondenterna att svara på den digitala versionen av enkäten under olika tidpunkter under fältperioden (se metodkapitel tidigare år samt Hägglund 2015). Då den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 erbjöd alternativet att svara på enkäten på engelska på webben, introducerades webbalternativet i första utskicket. I tabell 2 redovisas de olika utskick och påminnelseinsatser som genomfördes under fältperioden för de sydsvenska SOM-undersökningarna 2015. Samtliga postala påminnelseinsatser skickades ut både på svenska och på engelska. Fältperioden inleddes med ett utskick av ett aviseringskort till samtliga i urvalet den 18 september. Aviseringskortet skickades ut innan pappersenkäten med syfte att informera om hur de blivit utvalda att delta i undersökningen och vad svaren används till samt information om och kontaktuppgifter till SOM-institutet. En vecka senare skickades enkäten ut tillsammans med informationsbrev, inloggningsuppgifter för att svara på webben och en penna att fylla i undersökningen med. Ytterligare en vecka senare skickades ett vykort ut där de som redan svarat på undersökningen tackades och de som ännu inte skickat in sina svar påmindes att göra det.

Under fältperioden genomfördes två omgångar av telefonpåminnelser där ett externt telefonundersökningsföretag ringer upp alla respondenter med känt hem- eller mobiltelefonnummer och påminner dem om att svara, ger respondenterna en möjlighet att meddela om de inte vill vara med i undersökningen eller om de behöver en ny enkät. Telefonpåminnelserna följdes upp med ett tackbrev till dem som sagt att de vill svara samt en ny enkät till de som önskat det. Efter att den första påminnelseinsatsen på telefon avslutats, skickades en smspåminnelse ut till dem som sagt att de ville medverka men ännu inte skickat in sina svar. Strax efter skickades även ett påminnelse-sms till de som varit okontaktbara under telefonpåminnelseperioden. Personerna som fick ett sms kunde svara *nej* på sms:et om de inte önskade att delta och *ja* om de ville svara och önskade en ny enkät. Även svar med specificerade orsaker till att inte svara inkom. Alla svar registrerades och kodades efter kontaktgrad och eventuell anledning att inte vilja vara med i undersökningen. Påminnelse-sms:et innehöll även en direkt länk och inloggningsuppgifter till den elektroniska versionen av enkäten. Kontaktuppgifter till SOM-institutet och undersökningsföretaget Kinnmark Information AB fanns med i varje utskick. Under fältperioden hörde personer kontinuerligt av sig med frågor och önskan om ny enkät eller önskan om att inte delta och därmed inte få fler påminnelser. De svar som mottogs skannades in av undersökningsföretaget allt eftersom de kom in och de öppna fritextsvaren skickades till SOM-institutet för kodning. Vid fältperiodens slut avidentifierades formulären av fältföretaget och all personlig data raderades. Svaren skickades sedan till SOM-institutet som validerade och förädlade inkommen data.

Särskild insats

I samband med utskicket den 7:e januari genomfördes en särskild insats riktad till ungdomsurvalet Skåne-II. De personer i åldersgruppen 18–29 år som ännu inte svarat eller hört av sig och avböjt medverkan fick erbjudande om en trisslott om de svarade på enkäten. Att inte hela Skåne-II fick erbjudande om trisslott beror på att lotter inte får skickas till minderåriga. Lotterbudandet hade en liten men signifikant effekt på svarsbenägenheten vilket kan uttydas i tabell 3 och figur 1. I tabell 3 syns detta i andel svar efter januaribrevet och i figur 1 genom ökat inflöde efter fälttag 110 och 119 i Skåne-II jämfört med Skåne-I. Erbjudandet om lott vid inskickad enkät gavs också till samma grupp vid utskicket den 18 januari.

Tabell 2 Fältplan för den sydsvenska SOM-undersökningen 2015

18 sep	Utskick av aviseringskort.
25 sep	Utskick av enkät, följbrev, informationsbroschyr, svarskuvert och penna.
5 okt	Utskick av tack- och påminnelsekort.
12 okt	Utskick av enkät, följbrev och svarskuvert till svarspersoner som ännu inte sänt in enkäten, introduktion av möjligheten att svara via webben.
22 okt–22 nov	Telefonpåminnelse till svarspersoner som inte sänt in enkäten.
26 okt	Utskick till alla som i telefon sagt att de ska delta, med ny enkät till de som sagt sig behöva sådan och ett tack till de som redan har enkät.
2 nov	Utskick till alla som i telefon sagt att de ska delta, med ny enkät till de som sagt sig behöva sådan och ett tack till de som redan har enkät. Påminnelsebrev till personer utan känt telefonnummer.
9 nov	Utskick till alla som i telefon sagt att de ska delta, med ny enkät till de som sagt sig behöva sådan och ett tack till de som redan har enkät.
16 nov	
23 nov	Utskick till alla som i telefon sagt att de ska delta, med ny enkät till de som sagt sig behöva sådan och ett tack till de som redan har enkät. Påminnelsebrev till personer utan känt telefonnummer samt personer som inte kunnat nås vid tidigare telefonpåminnelse.
24 nov	Sms till alla som sagt att de vill medverka
27 nov	Sms till personer som inte kunnat nås vid telefonpåminnelse.
1 dec–14 dec	Telefonpåminnelse till svarspersoner som inte sänt in enkäten.
7 dec	Utskick till alla som i telefon sagt att de ska delta, med ny enkät till de som sagt sig behöva sådan och ett tack till de som redan har enkät.
15 dec	Utskick till alla som i telefon sagt att de ska delta, med ny enkät till de som sagt sig behöva sådan och ett tack till de som redan har enkät. Påminnelsebrev till personer utan känt telefonnummer.
7 jan	Påminnelsebrev till alla som tidigare sagt att de ska svara och utskick av enkät, följbrev, svarskuvert samt bortfallsenkät (med frågan om varför man inte önskar/kan delta) till svarspersoner utan känt telefonnummer samt personer som inte kunnat nås vid tidigare telefonpåminnelser. <i>Särskild insats 18-29 åringarna</i> i Skåne- II.
18 jan	Bortfallsenkät till resterande.
9 mars	Sista enkäten inkommer.

Inflöde

Den första enkäten kom in strax efter att formulären nått respondenterna. Inflödet såg något annorlunda ut i Skåne- I och Skåne-II. För Skåne-I inkom det under de första tio dagarna 42 procent av vad som kom att bli den slutgiltiga svarsfrekvensen. Efter 69 dagar (9 december 2015) hade 90 procent av de slutgiltiga svaren kommit in. Sista enkäten registrerades den 9:e mars, 89 dagar efter att 90 procent av vad som kom att bli de slutgiltiga svaren kommit in. I ungdomsurvalet Skåne-II inkom en större andel av svaren senare under fältperioden. Anledningen till att fältperioden fortsätter långt efter årsskiftet är att olika grupper i befolkningen tenderar att svara vid olika tillfällen under datainsamlingsperioden. Analyser av inflödesmönstret visar bland annat att grupper som i hög grad svarar på SOM-undersökningarna, såsom äldre och politiskt intresserade, ofta svarar tidigt under fältperioden. De grupper som är underrepresenterade i den slutgiltiga svarsfilen såsom yngre och personer från arbetarhem svarar i högre grad senare under fältperioden. Med en lång fältperiod ämnar vi öka representativiteten i gruppen som slutligen utgör den slutgiltiga svarsfilen och undvika att förstärka mönster av till exempel högt politiskt intresse och hög ålder som redan finns i SOM-undersökningarna.

Tabell 3 *Inflöde av pappers- respektive webbenkäter efter respektive påminnelseåtgärd (procent)*

		Svarande efter första utskicket	Svarande efter tack/påminnelsekort	Svarande efter andra enkätutskicket	Svarande under eller efter telefon p 1	Svarade efter sms-utskick	Svarande under eller efter telefon p 2	Svarade efter januari-brevet	Svarade efter sista utskicket	Summa	Antal svar
Papperssvar	Skåne-I	42	17	12	16	0	7	2	2	100	1 474
	Skåne-II	30	13	14	19	1	12	6	5	100	867
Webbsvar	Skåne-I	24	11	13	19	7	19	1	5	100	216
	Skåne-II	15	6	8	17	6	25	8	15	100	296

Källa: Den sydsvenska SOM-undersökningen 2015.

Tabell 3 visar när enkäter besvarades i förhållande till de påminnelseinsatser som genomfördes under fältperioden. Innan första påminnelsen skickades ut hade cirka 40 procent av de som slutligen svarade på enkäten redan svarat i Skåne-I och motsvarande 26 procent i Skåne-II. Första postala påminnelsen hade störst påverkan på svarsprocenten för svarande på pappersenkäter medan telefonpåminnelserna

gav störst inverkan på svarsfrekvensen senare under fältperioden. Webbenkäterna besvarades främst efter första utskicket och under telefonpåminnelserna. Påminnelsen som skickades ut med sms hade ingen direkt kopplad effekt på de som tillslut svarade på papper, däremot hade sms-påminnelsen en effekt bland de som svarade på webbenkäten.

Tabell 4 visar att män i högre grad än kvinnor väljer att besvara enkäten på webben och att det verkar finnas ett samband mellan ålder och svarsbenägenhet på webben. I gruppen 16–29 år valde cirka 25 procent att svara på webbenkäten. Och bland de svarande i gruppen 65–85 år valde 6 procent att svara på webben, vilket kan jämföras med 1 procent i motsvarande åldersgrupp i den västsvenska SOM-undersökningen 2015. Andelen respondenter i Skåne-I som svarade på webben är nästan tre gånger så högt som i den jämförbara undersökningen i Västsverige, där endast 5 procent av samtliga respondenter valde att utnyttja möjligheten att svara på webben.

Tabell 4 Ålders och könsfördelning bland webb- och papperssvar, den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 (procent)

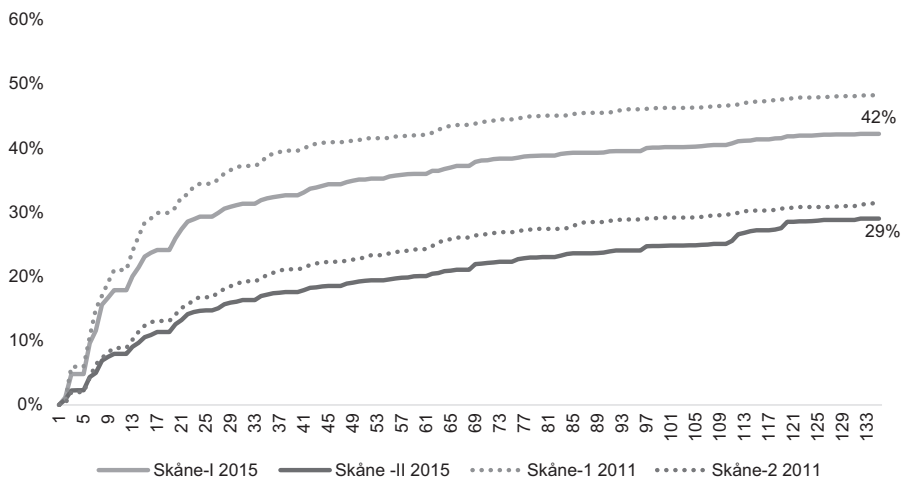
	Papperssvar		Webbsvar		Antal	
	Skåne-I	Skåne-II	Skåne-I	Skåne-II	Skåne-I	Skåne-II
Kvinna	91	78	9	22	907	658
Man	83	70	17	30	782	495
16–29 år	76	75	24	25	244	1 163
30–49 år	83	-	17	-	463	-
50–64 år	89	-	11	-	455	-
65–85 år	94	-	6	-	528	-
Totalt	87	75	13	25	1 690	1 163

Källa: Den sydsvenska SOM-undersökningen 2015.

Som nämnt ovan inkom majoriteten av svaren i början av fältperioden. I figur 1 visualiseras svarsmönstret för 2015 respektive 2011 års undersökningar både som helhet och uppdelat på Skåne-I och Skåne-II. En bit in i fältarbetet under SOM-undersökningen i Skåne 2015 blev det tydligt att tendensen av en sjunkande svarsbenägenhet fortsatte och förstärktes i denna undersökning jämfört med de tidigare sydsvenska undersökningar som genomförts i SOM-institutets regi. Andelen som initialt besvarade enkäten var ungefär densamma som tidigare år. De tio första dagarna under 2015 års fältperiod svarade skåningarna i ungefär samma utsträckning som undersökningsåret 2011. Att boende i Skåne generellt är mer svåra att övertala att besvara samhällsundersökningar visar sig också vid en analys av svarsmönstret för den nationella SOM-undersökningen. Sett till svars-

frekvens per åldersgrupp, visar det sig att den generellt sett lägre svarsfrekvensen bland 16–29-åringar jämfört med övriga befolkningen, är ytterligare något lägre hos ungdomar i Skåne jämfört med ungdomar i övriga Sverige. Bruttosvarsfrekvensen för Skåne-I blev 42 procent och för Skåne-II 29 procent, vilket innebär en minskning på 6 respektive 2 procentenheter jämfört med 2011 års undersökning.

Figur 1 Dagligt inflöde av enkäter i den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 och 2011 (kumulativ procent av bruttourvalet)

Källa: Den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 och 2011.

Svarsfrekvens och bortfall

Svarsfrekvensen för SOM-undersökningarna har successivt sjunkit under 2000-talet, ett mönster som även gäller för andra liknande undersökningar i Sverige. Av de ursprungliga urvalen (bruttourval) om 4 000 personer vardera svarade 1 690 personer i Skåne-I och 1 163 personer i Skåne-II på 2015 års undersökning, vilket ger en bruttosvarsfrekvens på 42 respektive 29 procent. Från bruttourvalet räknas personer bort som inte har möjlighet att svara, det så kallade naturliga bortfallet, vilket ger en nettosvarsfrekvens på 46 respektive 32 procent (se tabell 5).

Tabell 5 Svarefrekvens i de sydsvenska SOM-undersökningarna 2011–2015

Under-sökningsår	Brutto-urval	Netto-urval	Andel naturligt bortfall	Antal svar	Svars-frekvens (brutto)	Svars-frekvens (netto)	Fältarbete utfört av
2001	3 200	2 900	10 %	1 782	56 %	61 %	Kinnmark
2004	6 000	5 429	9,5 %	3 336	56 %	62 %	Kinnmark
2006	6 000	5 417	9,7 %	3 142	52 %	58 %	ScandInfo
2008	6 000	5 448	9,2 %	3 082	52 %	57 %	Kinnmark
2011 Skåne-I	3 000	2 755	8,1 %	1 448	48 %	53 %	Kinnmark
2011 Skåne-II	3 000	2 697	10,1 %	942	31 %	35 %	Kinnmark
2015 Skåne-I	4 000	3 704	7,4 %	1 690	42 %	46 %	Kinnmark
2015 Skåne-II	4 000	3 660	8,5 %	1 163	29 %	32 %	Kinnmark

Kommentar: Med nettourval avses bruttourval minus naturligt bortfall. Med naturligt bortfall avses adress okänd, bortrest under fältperioden, flyttat från urvalsområdet, avliden, fysiskt eller psykiskt funktionshindrad, ej svensktalande.

Källa: Den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 och 2011.

Naturligt bortfall och kontaktgrad

Av de 8 000 som blev inbjudna att delta i undersökningen fanns det ett antal som av olika orsaker inte kunde delta, de registrerades som naturligt bortfall och räknades bort från bruttourvalet. Skillnaderna mellan de olika svarsfrekvenserna i tabell 5 beror på det så kallade *naturliga bortfallet*. I 2015 års sydsvenska SOM-undersökning definierades 296 personer i det ordinarie urvalet (Skåne-I) och 340 personer i ungdomsurvalet (Skåne-II) som naturligt bortfall. Orsaker som definieras som naturligt bortfall är att adressen är okänd (formuläret kommer i retur), att respondenten har flyttat från urvalsområdet, är bortrest över lång tid, är fysiskt eller mentalt oförmögen att svara, har läs- och skrivsvårigheter, inte är svensktalande eller är avliden. Den största delen av det naturliga bortfallet i 2015 års undersökning bestod likt tidigare år av personer med okänd adress.

Tabell 5 visar hur andelen naturligt bortfall förändrats sedan undersökningens början. Undersökningen i Skåne följer samma mönster som övriga regionala undersökningar och den nationella SOM-undersökningen. Andelen naturligt bortfall har minskat något på senare år vilket har sin troliga förklaring i att det blir allt svårare att nå människor på traditionell väg, via hemadress och fasta telefonnummer. Det gäller både när vi vill uppmana svarspersonerna att svara genom telefonpåminnelser och postutskick och när vi är intresserade av anledningen till varför de väljer att inte svara på undersökningen. När vi inte får kontakt vet vi inte heller varför de inte svarar.

De yngre grupperna av befolkningen är speciellt svåra att nå. I gruppen 20–24 år når vi endast 46 procent av urvalet. Kontaktgraden ökar därefter succesivt upp

till 90 procent i den äldsta gruppen. Tabell 6 visar kontaktmönstren uppdelat per åldersgrupp. I urvalsgruppen under 30 år var det runt 30 procent som inte hade något telefonnummer kopplat till sitt namn, vilket omöjliggjorde både telefon och sms-påminnelser.

Tabell 6 Kontaktmönster i olika åldersgrupper i den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 (procent, Skåne-II inom parentes)

	Ålder								Totalt
	16–19	20–24	25–29	30–39	40–49	50–59	60–75	76–85	
Ej kontakt:									
Adress okänd, okänt nummer/ inget svar på telefon	5 (3)	6 (6)	6 (7)	4	2	2	2	2	3 (6)
Känd adress, okänt nummer	29 (30)	33 (25)	27 (25)	26	24	17	10	5	20 (26)
Känd adress, känt nummer men inget svar	14 (14)	16 (19)	18 (19)	19	13	14	5	3	12 (18)
Kontakt:									
Bortfall/vägran (inkl. de som hävdar att de redan skickat in)	12 (10)	14 (16)	15 (12)	12	15	13	15	27	15 (18)
Svarevillig (sagt att de har/vill ha ett nytt formulär att fylla i)	8 (12)	8 (8)	7 (6)	7	8	6	8	9	7 (8)
Enkät ifylld och inskickad	33 (31)	24 (26)	27 (31)	32	38	47	61	54	42 (29)
Ej kontakt	48 (47)	55 (50)	51 (56)	49	39	33	17	10	35 (50)
Kontakt	53 (54)	46 (50)	49 (44)	51	61	66	84	90	65 (50)
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal	201 (895)	358 (1 518)	344 (1 576)	651	661	617	877	291	4 000 3 989

Kommentar: Resultaten baseras på registerdata.

Svarsvägran

Som redovisat ovan är det en stor andel av dem som vi bjuder in att delta i SOM-undersökningarna som vi aldrig får kontakt med. Den del av urvalet som varken ingår i det naturliga bortfallet eller har svarat på undersökningen definieras som svarsvägrare. De som hör av sig till SOM-institutet eller i samband med en telefonpåminnelse uppger att de inte vill svara på enkäten ombuds uppge ett skäl till varför de väljer att inte delta. Sammanlagt uppgav 163 personer ett skäl till svarsvägran, vilka noterades och kategoriserades enligt tabell 7. Majoriteten av de som uppgav skäl uppgav att de inte svarade på grund av tidsbrist. Att av principskäl inte delta i *denna typ av undersökningar* och att frågorna var ointressant var också de bland de vanligaste anledningarna.

Tabell 7 Specificerade skäl till att inte vilja delta i den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 (procent)

	Skåne-I	Skåne-II
Har inte tid	32	59
Vill av princip inte delta i denna typ av undersökningar	24	13
För många frågor	16	0
Tycker att frågorna är ointressanta	13	20
Tycker att frågorna är för svåra	7	4
Litar inte på anonymiteten	5	0
Deltar inte utan ersättning	3	4
Summa procent	100	100
Antal personer	117	46

Svarsfrekvens i olika grupper

Det har sedan SOM-undersökningarna i Skåne inleddes funnits en skillnad mellan mäns och kvinnors benägenhet att delta i undersökningen, där män är mindre svarsbenägna än kvinnor. Skillnaden är dock stabil över undersökningsåren och har vid samtliga tillfällen varierat mellan fyra och sex procentenheter. De största skillnaderna i svarsmönster finner vi i olika åldersgrupper. Av tabell 8 framgår hur svarsbenägenheten i de sydsvenska SOM-undersökningarna varierat i olika grupper över tid. Trenden är att yngre svarar i allt mindre utsträckning, medan svarsbenägenheten bland äldre ökar samtidigt som den ligger på en stabil nivå bland den övre medelåldern. Den åldersgrupp som är mest benägen att fylla i enkäten är 70–85-åringar med en svarsfrekvens på 64 procent. I detta avseende skiljer sig inte den sydsvenska SOM-undersökningen från vare sig den västsvenska eller den

nationella undersökningen. Minst villiga att svara på enkäten är 20–29-åringar, med en svarsfrekvens på 26 procent.

Skillnaden i svarsvilja mellan åldersgrupper har ökat över tid. När den första SOM-undersökningen genomfördes i hela Skåne, år 2004, var skillnaden mellan den minst svarsbenägna respektive mest svarsbenägna åldersgruppen 19 procentenheter. I 2015 års sydsvenska undersökning hade skillnaden fördubblats till 38 procentenheter. Inte heller den här trenden är unikt för den sydsvenska SOM-undersökningen: samma mönster visar sig även i den nationella SOM-undersökningen.

Tabell 8 Nettosvarsfrekvens i olika grupper, de sydsvenska SOM-undersökningarna 2015, 2011, 2008, 2006 och 2004 samt Skåneundersökningen 2001 (procent)

År	2001	2004	2006	2008	2011	2015
TOTALT	62	62	58	57	53	46
Kön						
Kvinnor	64	65	60	59	55	48
Män	59	59	56	54	49	42
Ålder						
15–19 år ¹	56	54	45	46	-	-
16–19 år	-	-	-	-	33	35
20–29 år	60	56	44	39	36	26
30–39 år	53	54	51	46	45	30
40–49 år	58	61	57	49	47	34
50–59 år	63	64	65	56	58	40
60–69 år	73	73	70	63	65	50
70–79 år	74	72	74	70	76	64
80–85 år	75	73	69	67	69	64

Kommentar: Siffrorna avser det ordinarie urvalet, Skåne-I.¹ Under åren 2001–2008 ingick även 15-åringar i urvalet.

Svarsbenägenheten skiljer åt något sig mellan olika områden i Skåne. I redovisningen av svarsfrekvens per delregion i tabell 9 framgår att boende i nordöstra Skåne svarade i högst grad 2015, medan boende i sydöstra Skåne svarade i lägst utsträckning. Över tid kan däremot inte några tydliga mönster om vilka delregioner som är mest och minst svarsbenägna utläsas.

Tabell 9 Svandsandelar (netto) i olika delregioner och kommuner i de sydsvenska SOM-undersökningarna 2015, 2011, 2008, 2006 och 2004 samt i Skåneundersökningen 2001 (procent)

År	2001	2004	2006	2008	2011	2015
Nordvästra Skåne	-	61	57	59	51	45
Sydvästra Skåne	62 ¹	61	58	54	51	45
Nordöstra Skåne	-	63	61	56	55	49
Sydöstra Skåne	-	65	58	62	53	43

Kommentar: Siffrorna avser det ordinarie urvalet, Skåne-I. ¹Med Sydvästra Skåne avses här hela urvalet för Skåneundersökningen 2001. Delregioner i Skåne: *Nordvästra Skåne* omfattar kommunerna Båstad, Landskrona, Helsingborg, Höganäs, Ängelholm, Örkeljunga, Bjuv, Klippan, Astorp och Svalöv; *Sydvästra Skåne* omfattar kommunerna Staffanstorps, Burlöv, Vellinge, Kävlinge, Lomma, Svedala, Höör, Malmö, Lund, Eslöv och Trelleborg; *Nordöstra Skåne* omfattar kommunerna Östra Göinge, Hörby, Bromölla, Osby, Perstorp, Kristianstad och Hässleholm; samt *Sydöstra Skåne* omfattar kommunerna Skurup, Sjöbo, Tomelilla, Ystad och Simrishamn.

I tabell 10 jämförs fördelningen av respondenterna i undersökningarna 2001–2015 med avseende på förvärvsställning och medborgarskap. När mönstret för 2015 jämförs med resultaten från tidigare undersökningsår, visar sig andelen förvärvsarbete bland de svarande vara relativt jämn. Omkring hälften av respondenterna har vid de olika undersökningstillfällena tillhört denna förvärvskategori. Den totala andelen ålders-/avtalspensionärer har däremot ökat gradvis sedan 2001 och är i 2015 års undersökning större än i tidigare undersökningar. Ökningen beror dels på att det numera är fler äldre som besvarar undersökningen, dels på en minskad svarsbenägenhet i de yngsta åldersgrupperna. Fördelningen mellan respondenter med svenskt, danskt respektive utländskt medborgarskap ser däremot likartad ut jämfört med tidigare undersökningsår. I kategorin svenskt medborgarskap ingår även individer med dubbla medborgarskap, det vill säga ytterligare ett medborgarskap utöver det svenska. 2015 uppgav 3 procent av respondenterna att de hade både svenskt och utländskt medborgarskap.

Representativitet

Vilka som svarar och vilka som faller bort i en frågeundersökning har betydelse för tolkningen av undersökningens resultat. Om en viss grupp är underrepresenterad och samma grupps svar tenderar att skilja sig från övriga grupper blir studiens resultat mindre giltiga för populationen som helhet. Om svarsbenägenheten i en grupp varierar påtagligt mellan åren kan det också förklara variationer i svarsmonster för enskilda frågor.

Det urval som ligger till grund för den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 speglar den skånska befolkningen väl, men de senaste åren har en ökad skevhet

Tabell 10 Fördelning per förvärvsposition och medborgarskap i de sydsvenska SOM-undersökningarna 2001-2015 (procent)

	2001	2004	2006	2008	2011	2015
Förvärvsställning						
Förvärvsarbete	52	49	52	56	54	52
Arbetsmarknads- politisk åtgärd	1	1	2	1	1	2
AMS-utbildning	0	1	0	-	-	-
Kunskapslyftet	1	-	-	-	-	-
Arbetslös	4	4	3	3	3	3
Ålders- /avtalspensionär	19	22	24	25	28	32
Har sjuk- /aktivitetsersättning ¹	6	5	4	4	4	2
Hemarbetande	1	-	-	-	-	-
Studerande	16	15	11	10	9	8
Annat	-	3	4	1	1	1
Medborgarskap						
Svenskt	96	94	93	96	94	96
Danskt	4	3	4	2	1	1
Medborgare i ett annat land	-	3	3	3	5	3

Kommentar: Svenskt medborgarskap innefattar även dem med dubbelt svenskt och utländskt medborgarskap. Siffrorna avser det ordinarie urvalet, Skåne-I.

mellan svarsgruppen och populationen utkristalliserats. Appendix A–C redovisar representativiteten i svarsdata och urval i förhållande till populationen. Tabellerna i appendix jämför den skånska befolkningens fördelning efter geografisk hemvist, ålder och kön med fördelningen i den sydsvenska SOM-undersökningens brutto- respektive nettourval samt bland de individer som besvarar undersökningen. Den geografiska representativiteten är mycket god och avviker endast med enstaka procentenheter uppåt eller nedåt. Kvinnor är något överrepresenterade i gruppen som svarat på undersökningen. När vi kontrollerar representation i svarsdata i förhållande till ålder är överensstämmelsen däremot inte riktigt lika god. De yngsta i urvalet svarar i allt lägre grad och är därför underrepresenterade i den totala svarsgruppen, medan de äldre har en fortsatt hög svarsvilja, ett förhållande som proportionerligt minskar svarsgruppens representativitet med avseende på ålder. För 2015 års undersökning innebär det att 16–29 åringarna är underrepresenterade med 9 procentenheter. För att bringa klarhet i om, och i så fall på vilket sätt, skillnaderna mellan svarsgruppens respektive populationens sammansättning påverkar

fördelningen av de inkomna svaren, har Markstedt (2014) i en rapport jämfört svaren på ett antal frågor i den nationella SOM-undersökningen (vars representativitet liknar den skånska) med viktade svar på samma frågor. Markstedts studie fann att reliabiliteten i attitydfrågor och bedömning av den svenska demokratin inte förefaller påverkas av skevheten i representativiteten, medan mediefrågor så som läsning av morgontidning däremot påverkas av bristen av svar från unga. Resultaten pekar också mot att det framför allt är den minskade kontaktgraden med unga som är en av huvudorsakerna till lägre svarsfrekvenser i populationens yngsta grupper.

Sammanfattningsvis

Den sydsvenska SOM-undersökningen 2015 bestod av en enkät innehållande 61 frågor om allt från bedömning av offentlig service och demokrati till medievanor, och är den sjätte i raden av undersökningar som genomförs i SOM-institutets regi baserat på ett representativt urval av personer mellan 16 och 85 år av Skånes befolkning⁴. Undersökningen har besvarats av 1 690 individer i åldrarna 16–85 i det ordinarie urvalet (Skåne-I), och av 1 161 individer i åldrarna 16–29 i ungdomsurvalet (Skåne-II), motsvarande en nettosvarsfrekvens på 46 respektive 32 procent. Majoriteten av svaren samlades in under tidig höst 2015. Personerna i urvalet hade möjlighet att svara på undersökningen på papper eller på webben och på webben erbjöds även möjligheten att svara på undersökningen på engelska. Ett antal påminnelseinsatser genomfördes i syfte att uppmana personer att svara på enkäten samt för att vid svarsvägran få en indikation på varför de valt att inte svara. Urvalet speglade populationen väl men bland de som svarade fanns skevheter främst i åldersrepresentationen. Svarsfrekvensen och kontaktgraden var lägst bland de yngsta i urvalet, ett förhållande som antas hänga samman. Generellt finns störst utmaningar i att få personer som är mindre etablerade i samhället att svara på SOM-institutets enkäter, såsom yngre individer, utländska medborgare och människor utanför arbetsmarknaden. Den sydsvenska SOM-undersökningens datamaterial utgör en god grund för beskrivningar och analyser av aktuella vanor och attityder hos den skånska befolkningen. Med det förstärkta ungdomsurvalet möjliggörs också fördjupade analyser av den yngre befolkningen vilket bidrar till att de svarande i SOM-undersökningen i Skåne 2015 som grupp betraktad är mycket lik den samlade befolkningen i Skåne.

Noter

- ¹ Kapitlet bygger på tidigare års metodredogörelser, se exempelvis Bové (2015) och Engelbrecht (2013)
- ² I jämförelser mellan SOM-undersökningarna i Skåne 2004-2015 och Skåneundersökningen 2001 skall beaktas att urvalet till 2001 års undersökning var begränsat till 3 200 individer och endast riktad till boende i kommunerna Burlöv, Kävlinge, Lomma, Lund, Malmö, Staffanstorp, Svedala, Trelleborg, Vellinge samt Eslöv (Malmöregionen).
- ³ Kodningsarbetet har utförts av Sofia Arkhede, Klara Bové och Lukas Nordin. Underlaget för kodningen finns tillgängligt i kodboken för 2015 års skånska SOM-undersökning (se www.som.gu.se/undersokningar)
- ⁴ Undersökningen 2001 var begränsad till Malmöregionen.

Referenser

- Bové, Klara (2015) "Den västsvenska SOM-undersökningen 2015". I Annika Bergström & Niklas Haring (red) *Hållbarhetens horisont* Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Engelbrecht, Sandra (2013) "Samhälle Opinion Media – Skåne 2011". I Annika Bergström & Jonas Ohlsson (red) *Vanor och attityder i förändring* Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Hägglund, Jonas (2015) *Metodexperiment i den västsvenska SOM-undersökningen 2014*. SOM-rapport nr 2015:13 Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Markstedt, Elias (2014) *Representativitet och viktning – Riks-SOM som en spegel av det svenska samhället 1986–2013*. SOM-rapport nr 2014:20 Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Appendix A Fördelningen mellan delregionen hos befolkningen, i urvalet och bland de svarande i Skåne 2001–2015 (procent)

År	Grupp	Område				SUMMA
		Nordväst	Sydväst	Nordöst	Sydöst	
2004	Befolkning	26	50	16	8	100
	Bruttourval	26	50	16	8	100
	Nettourval	26	50	16	8	100
	Svarande	25	50	17	8	100
2006	Befolkning	26	50	16	8	100
	Bruttourval	24	51	17	8	100
	Nettourval	24	51	17	8	100
	Svarande	24	50	18	8	100
2008	Befolkning	26	51	15	8	100
	Bruttourval	26	50	16	8	100
	Nettourval	26	50	16	8	100
	Svarande	27	48	16	9	100
2011	Befolkning	26	51	15	8	100
	Bruttourval	25	51	16	8	100
	Nettourval	25	51	16	8	100
	Svarande	25	50	17	8	100
2015	Befolkning	25	52	15	8	100
	Bruttourval	25	53	15	7	100
	Nettourval	26	53	15	7	100
	Svarande	25	53	16	6	100

Kommentar: Uppgifterna om befolkningen är hämtade från www.scb.se/databaser. Delregioner i Skåne: *Nordvästra Skåne* omfattar kommunerna Båstad, Landskrona, Helsingborg, Höganäs, Ängelholm, Örkelljunga, Bjuv, Klippan, Åstorp och Svalöv; *Sydvästra Skåne* omfattar kommunerna Staffanstorps, Burlöv, Vellinge, Kävlinge, Lomma, Svedala, Höör, Malmö, Lund, Eslöv och Trelleborg; *Nordöstra Skåne* omfattar kommunerna Östra Göinge, Hörby, Bromölla, Osby, Perstorp, Kristianstad och Hässleholm; samt *Sydöstra Skåne* omfattar kommunerna Skurup, Sjöbo, Tomelilla, Ystad och Simrishamn.

Appendix B Könsfördelning hos befolkningen, i urvalet och bland de svarande i Skåne 2001–2015 (procent)

År	Grupp	Kön		SUMMA
		Kvinnor	Män	
2004	Befolkningen	51	49	100
	Bruttourval	49	51	100
	Nettourval	48	52	100
	Svarande	52	48	100
2006	Befolkningen	51	49	100
	Bruttourval	50	50	100
	Nettourval	51	49	100
	Svarande	53	47	100
2008	Befolkningen	50	50	100
	Bruttourval	51	49	100
	Nettourval	51	49	100
	Svarande	54	46	100
2011	Befolkningen	50	50	100
	Bruttourval	51	49	100
	Nettourval	50	50	100
	Svarande	54	46	100
2015	Befolkningen	50	50	100
	Bruttourval	50	50	100
	Nettourval	50	50	100
	Svarande	54	46	100

Kommentar: Uppgifterna om befolkningen är hämtade från www.scb.se/databaser.

Appendix C Åldersgruppernas hos befolkningen, i urvalet och bland de svarande i Skåne 2001–2015 (procent)

År	Grupp	Åldersgrupp				Summa
		16–29	30–49	50–64	65–85	
2004	Befolkning	23	34	24	19	100
	Bruttourval	23	34	23	20	100
	Nettourval	24	34	24	18	100
	Svarande	21	32	25	22	100
2006	Befolkning	24	33	24	19	100
	Bruttourval	23	34	23	20	100
	Nettourval	21	35	23	19	100
	Svarande	18	33	26	24	100
2008	Befolkning	25	33	23	19	100
	Bruttourval	24	33	23	20	100
	Nettourval	23	34	24	19	100
	Svarande	18	31	28	23	100
2011	Befolkning	23	33	23	21	100
	Bruttourval	22	36	22	20	100
	Nettourval	21	36	23	20	100
	Svarande	14	32	26	28	100
2015	Befolkning	23	33	22	22	100
	Bruttourval	22	33	23	22	100
	Nettourval	22	33	23	22	100
	Svarande	14	27	27	31	100

Kommentar: Uppgifterna om befolkningen är hämtade från www.scb.se/databaser. I 2006 års undersökning är antalet 15-åringar lägre eftersom personer födda 1991 ej ingått i urvalet.